

Kanton Zürich
Bildungsdirektion
Volksschulamt

Rámcový učebný plán rodného jazyka a kultúry (HSK)

S vysvetlivkami k rámcovým podmienkam
výuky

Obsah

1 Účel rámcového učebného plánu	5
Výuka rodného jazyka a kultúry (HSK) od počiatkov až po súčasnosť	5
2 Pojem a základy	7
Pojem	7
Hlavné myšlienky	7
Formát a štruktúra	8
3 Konceptia učenia sa a výuky	10
Výuka orientovaná na kompetencie	10
Domáce úlohy	11
Učebné pomôcky a učebné materiály	11
Výber metódy	12
Neutralita výuky	12
4 Predmet „jazyky“	14
Význam a ciele predmetu	14
Didaktika viacjazyčnosti	15
Kompetenčné okruhy	15
5 Predmet „príroda, človek, spoločnosť (prvouka)“	18
Význam a ciele predmetu	18
Kompetenčné okruhy	19
6 Výuka v jednotlivých cykloch	23
Cyklus 1	23
Cyklus 2	24
Cyklus 3	24
7 Slovník	25
8 Prílohy	
Príloha I: Rámcové podmienky v kantóne Zürich	32
Príloha II: Stupne a témy – prehľad	37
Príloha III: Literatúra	43

Impressum

Herausgeberin

Bildungsdirektion Kanton Zürich,
Volksschulamt

Erarbeitet in Zusammenarbeit mit den
HSK-Trägerschaften

Wissenschaftliche Beratung durch Dr.
Ursula Ritzau, PH FHNW, und Prof. em.
Dr. Dr. Basil Schader, PHZH

Gestaltung

raschle & partner raschlepartner.ch

Übersetzung

Interserv AG

Kontakt

Volksschulamt, Abteilung Besondere
Förderung Sektor Interkulturelle
Pädagogik
Walchestrasse 21
8090 Zürich
+41 43 259 53 61
ikp@vsa.zh.ch www.zh.ch/hsk

Die Orientierung an diesem Lehrplan wird
auch in anderen Kantonen empfohlen:
Basel-Landschaft, Basel- Stadt, Bern,
Glarus, Luzern, Schaffhausen, St. Gallen
und Thurgau.

Kanton Zürich
Gemeinnütziger Fonds

Finanzielle Unterstützung durch den
gemeinnützigen Fonds des Kantons
Zürich

Vollständig überarbeitete

4. Auflage 2023

© Bildungsdirektion Kanton Zürich

Úvod

Podpora *viacjazyčných* a *medzikultúrnych* kompetencií patrí k základným úlohám školy. Tento cieľ sleduje aj výuka rodného jazyka a kultúry (HSK), ktorá dopĺňa učebnú ponuku v základných školách. V rámci tohto vyučovania si dvoj- a viacjazyčné deti a mládež rozširujú kompetencie vo svojom *rodnom jazyku*. Zároveň získavajú vedomosti o svojich aktuálnych *životných situáciách* a o kultúrach, z ktorých pochádzajú oni sami alebo ich rodičia. Výuku HSK v kantóne Zürich ponúkajú *krajiny pôvodu* a súkromné organizácie. Už viac ako päťdesiat rokov im odbor školstva na tento účel poskytuje odbornú a administratívnu podporu.

Úrad kantónu Zürich pre základné školy vypracoval v roku 2011 v spolupráci v organizáciami poskytujúcimi výuku HSK a ďalšími externými odborníkmi rámcový plán tohto vyučovania, ktorý sa používa aj v iných kantónoch nemecky hovoriaceho Švajčiarska. Cieľom bolo zjednotiť učebné plány jednotlivých poskytovateľov a zladit' ich s učebným plánom základných škôl. Zladenie tejto revízie rámcového učebného plánu s reformou učebných plánov pre základné školy, ktorá sa uskutočnila pod názvom Lehrplan 21, odráža zmeny vo vzdelávacej politike. Revízia obsahuje aj ďalšie obsahové a jazykové úpravy vykonané v spolupráci s osobami, ktoré sa podieľajú na výuke a koordinácii HSK, ako aj s ďalšími externými odborníkmi.

Štruktúra tejto publikácie

Rámcový učebný plán sa orientuje podľa reformy učebných plánov Lehrplan 21 (ďalej len „reforma Lehrplan 21“) na základné školy. Konkrétne textové časti reformy Lehrplan 21 sa z tohto dôvodu prevzali do tejto publikácie priamo alebo v mierne prispôsobenej podobe. Kapitola 1 objasňuje zmysel a účel rámcového učebného plánu a poskytuje prehľad o výuke HSK od počiatkov až po súčasnosť. Kapitola 2 opisuje základy a kapitola 3 sa venuje koncepcii učenia sa a výuky. Kapitoly 4 a 5 sa zaoberajú dvomi predmetmi – „jazyky“ a „príroda, človek, spoločnosť (prvouka)“. Najskôr sa opisuje význam týchto predmetov a následne sa definujú príslušné kompetenčné okruhy, ako aj samotné kompetencie. Metodiku nadobúdania kompetencií si jednotlivé organizácie, resp. učitelia HSK určujú sami. Kapitola 6 sa preto obmedzuje na všeobecné informácie k jednotlivým cyklom.

Slovník (kapitola 7) bol prevažne prevzatý z doterajšieho rámcového učebného plánu. Niektoré modifikácie vychádzajú z publikácie „Unterricht in Heimatlicher Sprache und Kultur HSK“ (Anja Giudici, Regina Bühlmann 2014), ktorú vydala EDK (Švajčiarska konferencia kantonálnych riaditeľov pre vzdelávanie a výchovu). V slovníku sa vysvetľujú všetky výrazy, ktoré sa v texte uvádzajú, *kurzívou*. Najdôležitejšie sú tieto definície: Jazyk, ktorý sa vyučuje v rámci HSK, je pre väčšinu detí *prvý*, ale pre niektoré zase *druhý*. V tomto učebnom pláne sa jazyk vyučovaný v HSK označuje ako *rodný jazyk*.

Príloha (kapitola 8) oboznamuje s právnym základom výuky HSK v kantóne Zürich a s vykonávacími pokynmi Úradu pre základné školy. Okrem toho je priložený prehľad potenciálnych tém pre jednotlivé stupne a zoznam citovanej literatúry.

1 Účel rámcového učebného plánu

Tento rámcový plán prispôsobuje ciele kurzov HSK súčasným potrebám *dvojazyčných alebo viacjazyčných* detí a zladuje ho s reformou učebných plánov Lehrplan 21. Účel využitia je trojaký:

Po prvé slúži rámcový učebný plán organizáciám poskytujúcim výuku HSK na zdokonaľovanie vlastných učebných plánov a na ich koordináciu s reformou Lehrplan 21. Ide pri tom o rôzne východiskové pozície: Nové organizácie, ktoré si vytvárajú vyučovaciu ponuku, ho môžu použiť ako orientáciu pri zostavovaní svojich učebných plánov. Štátom podporované organizácie majú oproti tomu učebné plány, schválené ministerstvami školstva *krajín pôvodu*, zvyčajne už k dispozícii. Obsahy týchto učebných plánov prispôbia v prípade potreby cieľom a obsahom rámcového učebného plánu HSK a zaistia, aby s ním neboli v rozpore. Všetky organizácie majú voľný priestor na to, aby jednotlivé kompetencie a predmetové okruhy rámcového učebného plánu prispôbili svojim potrebám a požiadavkám. Keďže na vyučovanie majú len dve až štyri vyučovacie hodiny týždenne a skupiny sú z vekového, znalostného a výkonnostného hľadiska zvyčajne rôznorodé, budú si musieť stanoviť ťažiskové body.

Po druhé je rámcový učebný plán pre odbor školstva základom pri posudzovaní žiadosti o uznanie kurzov organizácie, ktorá poskytuje výuku HSK. Uzané budú len kurzy tých organizácií, ktorých učebný plán a výuka je v súlade s rámcovým učebným plánom. Ak existuje učebný plán krajiny pôvodu, je potrebné preukázať, či je v súlade s rámcovým učebným plánom HSK, a navrhnúť postup v prípade nekompatibility. Na základe toho je v schvaľovacom postupe tento rámcový učebný plán pre organizácie, ktorých kurzy HSK boli uznané, záväzný: Vymedzuje rámec, v ktorom si môžu vo svojom učebnom pláne stanoviť vlastné špecifické ciele a obsahy a integrovať ich do svojho vyučovania.

Po tretie slúži rámcový plán všetkým zúčastneným ako východiskový bod porozumenia: Pre organizácie, učiteľov HSK, miestne a kantonálne úrady, ako aj vzdelávacie inštitúcie je spoločným východiskom pre definovanie podmienok, cieľov, obsahov a pojmov výuky HSK.

Uvedený rámcový učebný plán je prispôbený aktuálnym pomerom a podmienkam v kantóne Zürich. Pod pojmom „Lehrplan 21“ sa rozumie príslušná reforma učebných plánov „Lehrplan 21“ platná v kantóne Zürich.

Výuka rodného jazyka a kultúry (HSK) od počiatkovaž po súčasnosť

Prvé kurzy HSK sa v kantóne Zürich organizovali v 30. rokoch 20. storočia z iniciatívy politických utečencov z Talianska. S rastúcim počtom talianskeho prisťahovalectva narastal aj počet týchto kurzov. Na konci 60. a na začiatku 70. rokov prišli s podobnou ponukou aj rodičovské spolky iných národov. Organizáciu týchto kurzov postupne preberali príslušné *štáty pôvodu*. Rada pre výchovu (v súčasnosti rada pre vzdelávanie) povolila 21. júna 1966 vo svojom prvom rozhodnutí na túto tému skúšobnú realizáciu takýchto kurzov v školách. Najskôr to platilo iba pre výuku v taliančine, ktorá sa navyše nemohla konať v „čase riadneho vyučovania“.

V rozhodnutí zo 16. mája 1972 povolila rada pre výchovu školským komunitám integrovať talianske a španielske kurzy HSK do riadneho vyučovacieho času. V rovnakom roku odporučila Švajčiarska konferencia kantonálnych riaditeľov pre vzdelávanie a výchovu (EDK) povoliť dve vyučovacie hodiny HSK v čase riadneho vyučovania.

V roku 1982 požiadal taliansky a španielsky generálny konzulát spolu s Koordinačnou skupinou združenia zahraničných rodičov v kantóne Zürich radu pre výchovu o integráciu kurzov HSK do vyučovania

v celom kantóne a tiež o povolenie uvádzať známku z HSK na vysvedčení. Rozhodnutím z 8. novembra 1983 rada pre výchovu týmto žiadostiam vyhovel a umožnila skúšobné kurzy všetkých jazykov. Táto nová právna úprava podporila význam kurzov a zviditeľnila ich. Paralelne začala koordinovaná spolupráca poskytovateľov kurzov, úradov kantónu Zürich a školských učiteľov (vytváranie špecifických učebných plánov a pomôcok pre HSK, ďalšie vzdelávanie, pilotné projekty). Výsledkom osemročnej pilotnej fázy bol predpis o „vedení kurzov rodného jazyka a kultúry“, ktorý rada pre výchovu 11. júna 1992 prijala. Toto rozhodnutie etablovalo výuku v základných školách v kantóne Zürich. Prvýkrát tiež umožnilo uznanie kurzov neštátnych organizácií. V zákone o základných školách [Volksschulgesetz] z roku 2005 a v nariadení o základných školách [Volksschulverordnung] z roku 2006 sa pre výuku HSK stanovil nový právny základ.

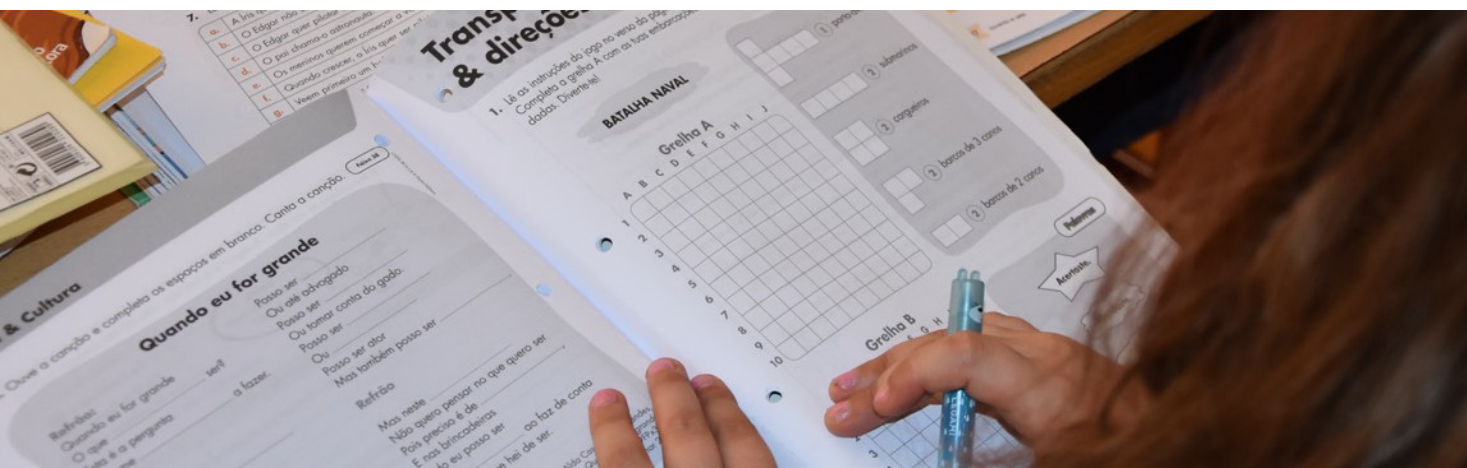
Ešte v 80. rokoch ponúkali okrem Talianska a Španielska výuku HSK len bývalá Juhoslávia, Turecko, Grécko a Portugalsko. Od 90. rokov pribúdali stále ďalší poskytovatelia kurzov a dnes sa kantonálne uznané kurzy HSK ponúkajú v 31 jazykoch.

V školskom roku 2009/10 prekročil počet zúčastnených žiakov a žiačok prvýkrát hranicu 10 000. Podiel účastníkov je pri jednotlivých jazykoch rôzny a závisí od rozličných faktorov ako veľkosť jazykovej skupiny, organizačná a finančná situácia organizácií, podpora zo strany štátov pôvodu atď.

Rôznorodá podoba výuky HSK odráža rozdiely medzi organizáciami a jazykovými spoločenstvami – a to z hľadiska chápania vzdelania, migračného alebo utečeneckého kontextu, historickej skúsenosti alebo pohľadu na život vo Švajčiarsku.

Pôvodným účelom výuky HSK bolo predovšetkým uľahčiť pri prípadnom návrate (opätovnú) školskú integráciu v *krajinách pôvodu*. Postupom času sa situácia žiakov zmenila, čo viedlo aj k zmene cieľov výuky: Keďže do *krajín pôvodu* sa vrátila len veľmi malá časť žiakov, hlavným cieľom výuky sa stala podpora *integrácie* detí prvej a druhej prisťahovaleckej generácie do miestnej spoločnosti. Výuku okrem toho začali navštevovať aj deti z rodín s dvoma národnosťami, pre ktoré nebola prvoradou témou ani *integrácia*, ani „návrat“.

Samostatným a dôležitým cieľom sa pre všetkých žiakov a žiačky stala tiež *viacjazyčnosť*, resp. podpora príslušného *rodného jazyka*. Vo vyučovaní sa tak potvrdil poznatok z pedagogickej praxe a výskumu, že *viacjazyčnosť* vytvára potenciál. Z jej podpory profituje nielen jednotlivec, ale aj celá spoločnosť. V kantóne Zürich je pre 43 % žiakov a žiačok v základných školách *prvým jazykom* iný jazyk ako nemčina (štatistika kantónu Zürich o vzdelávaní, stav 2020). Tento potenciál *viacjazyčnosti* by sme mali podporiť a využiť.

2 Pojem a základy

Pojem

Pri výuke rodného jazyka a *kultúry* si deti a mládež rozširujú kompetencie vo svojom *rodnom jazyku* inom ako nemčina. Ide pri tom o *prvý* alebo *druhý jazyk*. Okrem toho si žiaci a žiačky prehľbujú vedomosti o *kultúrach* a svojich *životných situáciách*, obzvlášť o *kultúre*, dejinách, literatúre, geografii a tradíciách regiónu, z ktorého pochádza ich rodina. Rozoberajú rôzne situácie, čím si rozširujú svoju schopnosť orientovať sa v rôznych spoločnostiach – či už vo Švajčiarsku, alebo aj v *krajinách pôvodu*. Vďaka výuke sú celkovo podporovaní vo svojom jazykovom, kognitívnom, sociálnom a emocionálnom vývoji.

Aby nedošlo k omylu vzhľadom na zákonnú úpravu, zachovávame v tomto rámcovom učebnom pláne označenie „rodný jazyk a kultúra“, hoci nie je v tomto kontexte úplne presný: Len pre malú časť detí a mládeže, ktoré toto vyučovanie navštevujú, predstavujú *krajiny pôvodu* ich jednoznačný a výlučný domov. Väčšina sa narodila vo Švajčiarsku a pohybuje sa v niekoľkých *životných situáciách a kultúrach*.

Hlavné myšlienky

- Výuka HSK vzdeláva žiakov a žiačky v ich *rodnom jazyku* primerane veku, znalostiam a schopnostiam.
- Výuka sprostredkúva hodnoty, ktoré reforma Lehrplan 21 uvádza v kapitole „Základy“ – časť „Ciele vzdelávania“ ako orientáciu pre školy, a to predovšetkým v týchto bodoch:
 - › „Škola je politicky, nábožensky a konfesiónálne neutrálna.
 - › Škola podporuje rovnosť príležitostí.
 - › Škola podporuje rodovú rovnosť.
 - › Škola odmieta všetky formy diskriminácie.
 - › Škola vytvára a podporuje povedomie o sociálnej spravodlivosti, demokracii a udržaní prírodného prostredia.
 - › Škola podporuje vzájomný rešpekt pri spolužití s inými ľuďmi, najmä vo vzťahu ku *kultúram*, náboženstvám a spôsobom života.
 - › Škola predpokladá u detí a mládeže rôzne východiská vzdelávania a s rôznorodosťou zaobchádza konštruktívne.
 - › Škola v pluralistickej spoločnosti prispieva k sociálnej súdržnosti.“
- Výuka podporuje povedomie, že *dvoj- alebo viacjazyčnosť* vytvára dodatočný potenciál, ktorý môžu žiaci a žiačky využiť. Viacjazyčnosť chápanú ako prospech pre spoločnosť hodnotí pozitívne.
- Výuka podporuje deti a mládež, aby sa dokázali orientovať v rôznych *identitách*, ktoré vychádzajú z príslušnosti k rozličným *kultúram*, tradíciám a dejinám. Individuálne skúsenosti a poznatky sa rozoberajú, prehľbujú a reflektujú so zreteľom na *krajiny pôvodu*, ako aj na Švajčiarsko. Patria sem napr. hodnoty, normy, dejiny alebo náboženstvá. Sprostredkovanie konfesiónálnych obsahov a politických ideológií (jednotlivých strán), naopak, do výuky v žiadnom prípade nepatrí.
- Výuka pomáha žiakom a žiačkam pri zvládaní konfliktov, podporuje ich *medzikultúrne kompetencie* a schopnosť vlastného úsudku. Takisto podporuje otvorené, nediskriminujúce a rešpektujúce

správanie voči iným.

- Výuka podporuje *integráciu* detí a mládeže s *migračným pôvodom* v základných školách.
- Výuka vytvára predpoklady na to, aby žiaci a žiačky mohli svoje *viacjazyčné a medzikultúrne kompetencie* využiť vo svojom ďalšom vzdelávaní a povolani – a to vo Švajčiarsku, ako aj v *krajinách pôvodu*.
- Výuka pomáha žiakom a žiačkam, aby mohli komunikovať s ľuďmi hovoriacimi rovnakým jazykom vo Švajčiarsku a v *krajinách pôvodu*.
- Výuka pomáha žiakom a žiačkam, aby dokázali čítať veku primeranú literatúru a sledovať médiá vo svojom *rodnom jazyku*.
- Výuka vychádza zo skúseností a záujmov detí a mládeže a vzbudzuje nové záujmy. Podľa možností im sprostredkúva priamy kontakt s predmetom výuky a prepája učenie s vlastným používaním jazyka, a to okrem iného používaním elektronických médií na vyučovaní (webové stránky a sociálne médiá v *rodnom jazyku* atď.).
Učebné kroky a úlohy zodpovedajú úrovni jednotlivých žiakov a žiačok.
- Výuka zahŕňa hravé prvky a ústnu komunikáciu. V materskej škole sa v zásade uplatňuje hravý prístup.
- Výuka využíva možnosti vyplývajúce z toho, že žiaci a žiačky sa v mimoriadnom rozsahu pohybujú v rôznych jazykových a *životných situáciách*. Pravidelne preto zachytáva individuálne skúsenosti žiakov a žiačok a ako základný didaktický princíp uplatňuje porovnávanie. Porovnávaním *rodného jazyka* s nemčinou a porovnávaním *dialektu/dialektov* a spisovného jazyka v nemčine, ako aj *spisovného variantu rodného jazyka*, prehľbuje výuka kompetencie v daných jazykoch. Porovnávaním rôznych *životných situácií* sa prehľbuje pochopenie toho, čo je spoločné, čo rozdielne, ako aj porozumenie dôležitých osobitostí.

Formát a štruktúra

Keďže sa rámcový učebný plán HSK odvoláva na reformu Lehrplan 21 a preberá jej štruktúru a pojmy, stručne tu uvádzame formát reformy učebných plánov. Podrobnejšie informácie sa nachádzajú v kapitolách „Prehľad“ a „Základy“ reformy učebných plánov Lehrplan 21.

Lehrplan 21: Cykly a štruktúra

Reforma Lehrplan 21 delí jedenásť rokov, ktoré vo Švajčiarsku tvoria povinnú školskú dochádzku, na tri cykly. Prvý cyklus zahŕňa dva roky materskej školy a prvé dva roky prvého stupňa základnej školy (do ukončenia 2. triedy). Druhý cyklus zahŕňa štyri roky prvého stupňa základnej školy (3. až 6. trieda) a tretí cyklus tri roky druhého stupňa základnej školy (7. až 9. trieda).

Reforma Lehrplan 21 je rozdelená na šesť predmetov: jazyky; matematika; príroda, človek, spoločnosť (NMG), tvorba; hudba, pohyb a šport. V rámci každého predmetu sa opisujú *kompetencie*, ktoré žiaci a žiačky nadobúdajú v základnej škole. Učebný plán obsahuje aj interdisciplinárne moduly „médiá a informatika“ a „profesijná orientácia“. Do učebných plánov

predmetov a modulov sú zapracované interdisciplinárne kompetencie (personálne, sociálne a metodické), ako aj medziodborové témy pod hlavnou myšlienkou „Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj“ (VUR).

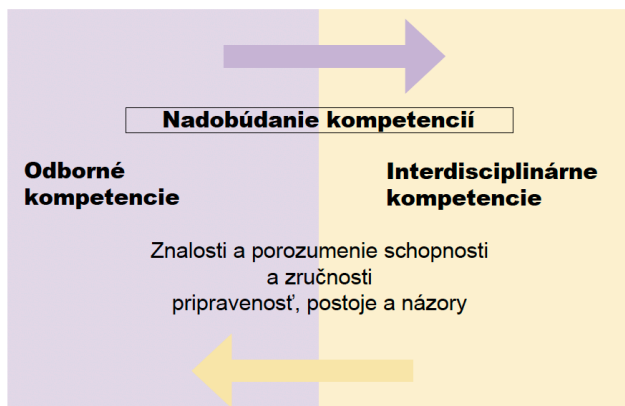
Lehrplan 21: Formát kompetencií

Jednotlivé predmety v rámci reformy Lehrplan 21 sú rozdelené do *kompetenčných okruhov*. Predmety nemčina, angličtina, taliančina a francúzština sú napr. rozdelené na „posluch“, „hovorenie“, „písanie“, „orientácia v jazyku“ a „orientácia v literatúre“ (predmet nemčina), resp. „orientácia v kultúre“ (predmet angličtina, taliančina, francúzština). V rámci každého *kompetenčného okruhu* sa formulujú rôzne *kompetencie* a podoba ich nadobúdania. Pri každej kompetencii sa opisuje očakávané vytváranie znalostí a zručností za cyklus na rôznych stupňoch. Tieto *kompetenčné stupne* vyjadrujú, že kompetencie sa získavajú priebežne počas určitých časových intervalov.

Rámcový učebný plán HSK: Štruktúra a nadobúdanie kompetencií

Tento rámcový učebný plán neobsahuje rozdelenie kompetencií, ktoré sa majú získať, do jednotlivých cyklov a kompetenčných stupňov. Vymedziť špecifické kompetencie a príslušné obsahy tak, aby sa učitelia HSK mohli pripraviť na konkrétne vyučovanie, je úlohou jednotlivých organizácií poskytujúcich výuku HSK.

3 Konceptia učenia sa a výuky

Obrázok 1: Nadobúdanie kompetencií (pozri Lehrplan 21, kapitola „Konceptia učenia sa a výuky“).

Vyučovanie orientované na kompetencie

Výuka rodného jazyka a kultúry (HSK) sa v súlade s reformou Lehrplan 21 orientuje na kompetencie a ich nadobúdanie. Dôraz sa kladie na to, aké znalosti, schopnosti a zručnosti majú žiaci a žiačky nadobudnúť v jednotlivých predmetoch a kompetenčných okruhoch. Kompetencie obsahujú niekoľko aspektov, ktoré zahŕňajú obsahy a procesy: schopnosti, zručnosti a vedomosti, ale aj pripravenosť, postoje a názory. Posledné uvedené sa popri aspektoch *zameraných na kultúru* orientujú najmä na dimenzie učenia k vlastnej zodpovednosti, spoluprácu, motiváciu a pripravenosť na výkon.

Uvedené kompetencie majú odborný aj interdisciplinárny charakter. Odborné kompetencie opisujú vedomosti špecifické pre daný predmet a súvisiace zručnosti a schopnosti. Interdisciplinárne kompetencie objasňujú tieto znalosti a schopnosti v kontexte, ktorý má dôležitý význam pre učenie sa ako celok. Patria sem personálne, sociálne a metodické kompetencie.

Pri vyučovaní orientovanom na kompetencie sa učebné obsahy vyberajú a metodicko-didakticky štruktúrujú tak, aby mohli žiaci a žiačky nadobudnúť alebo si upevniť želané kompetencie. Na základe rámcového učebného plánu HSK a učebných pomôcok zväži učiteľ HSK, ktoré kompetenčné ciele sa dajú dosiahnuť prostredníctvom určitých odborných obsahov a tém. Podľa toho vytvorí štruktúru učebného prostredia a vyučovacích hodín tak, aby žiaci a žiačky mohli získať relevantné kompetencie. Vo vysokej miere pri tom zohľadňuje heterogénne predpoklady v skupine.

Hodnotenie orientované na kompetencie

K vyučovaniu orientovanému na kompetencie patrí kultúra podávania spätnej väzby, ktorá sa orientuje na dosiahnutie kompetenčných cieľov. Konštruktívna spätná väzba je hlavným znakom kvality vyučovania a podporuje učenie a nadobúdanie kompetencií. Žiaci a žiačky sú hodnotení formatívne (procesné hodnotenie: podpora orientovaná na to, čo by sa mohlo pri najbližšej príležitosti zlepšiť), zhrňujúco (procesno-konečné, bilancujúce) a tiež prognosticky (do budúcnosti: prognóza, či sú dané predpoklady na úspešný prechod do nasledujúcej učebnej fázy alebo na ďalší stupeň školy).

Od 2. triedy dostávajú žiaci a žiačky za svoje výkony a pokroky vo výuke HSK

známku. Učiteľia uznaných kurzov HSK zapíšu túto známku na konci každého semestra pre každé dieťa do atestového formulára. Príslušní učiteľia bežných tried zapíšu známku na vysvedčenie, ktoré vydávajú základné školy v Zürichu. Deti v materskej škole a v 1. triede známky nedostávajú. Učiteľia HSK však môžu rodičom formou rozhovoru podať spätnú väzbu o učebnom pokroku ich dieťaťa

Interdisciplinárne kompetencie

Známky informujú o stupni, na akom dosiahol žiak vo výuke HSK požadované kompetencie, ako aj o tom, aké učebné pokroky boli dosiahnuté. Učiteľ HSK môže v ateste fakultatívne ohodnotiť aj jednotlivé kompetenčné okruhy. V rámci cyklu 1 a 2 sú to: posluš, čítanie, hovorenie, písanie, orientácia v jazyku, orientácia v literatúre, ako aj príroda, človek, spoločnosť (skratka NMG). V rámci cyklu 3 sú to: posluš, čítanie, hovorenie, písanie, orientácia v jazyku, orientácia v literatúre, príroda a technika (skratka NT)/hospodárstvo, práca, domácnosť (skratka WAH)/priestory, časy, spoločnosti (skratka RZG)/náboženstvá, kultúry, etika (skratka RKE).

Známkovanie sa vzťahuje na ciele učebných plánov, ktoré vypracovali organizácie alebo ktoré poskytli ministerstvá školstva *krajín pôvodu* a orientuje sa na kompetencie uvedeného rámcového učebného plánu. Známa hovorí o výkonoch v predmete a kompetenciách – nehodnotí správanie, svedomitosť ani presnosť. Pri hodnotení výkonov a známkovaní platí v zásade rovnaká klasifikačná stupnica ako v základných školách v kanóne Zürich.

Známa zodpovedá celkovému výstupu daného žiaka na vyučovaní. Neodráža len výkony pri formálnych skúškach, ale zahŕňa aj pozorovania učiteľov HSK k relevantným výkonom na vyučovaní (napr. ústne vyjadrenia, postrehy k učebnému procesu atď.). V dôsledku toho nejde o výsledný priemer jednotlivých skúšok.

Učiteľia HSK pomáhajú na požiadanie príslušným učiteľom bežných tried pri hodnotení žiakov a žiačok (najmä v súvislosti s rozhodovaním o ďalšej školskej dochádzke).

Domáce úlohy

Domáce úlohy podporujú učebný proces tým, že ponúkajú možnosť zaoberať sa učivom aj mimo vyučovania. Deti a mládež by mali dokázať vypracovať si domáce úlohy bez priamej pomoci rodičov. Môže byť však užitočné zapojiť jazykové kompetencie rodičov – napr. pri dialogických alebo hravých úlohách. Súčasne sa očakáva záujem rodičov o učenie svojich detí. To môže byť podporované dobrou spoluprácou s rodičmi, napr. v rámci rodičovských združení alebo možnosťou navštíviť školu. Pri zadávaní domácich úloh zohľadňujú učiteľia HSK individuálne schopnosti a vek žiakov a žiačok, čím zabránia preťažaniu a motivujú ich primeranými výzvami.

Učebné pomôcky a učebné materiály

Učebné pomôcky a učebné materiály vyberajú a zabezpečujú organizácie poskytujúce výuku HSK. Zohľadňujú pri tom rozdielne učebné schopnosti, kompetenčné ciele, ako aj osobitné situácie žiakov a žiačok (*dvoj- alebo viacjazyčnosť*, skúsenosť s migráciou). Týmto prístupom pomáhajú splniť požiadavky rámcového učebného plánu. Okrem tradičných výukových pomôcok (učebnice, pracovné zošity atď.) sa majú používať aj elektronické médiá (filmy dostupné online, videohovory, sociálne médiá atď.).

Výber metódy

Pri tvorbe vyučovania si môžu učitelia HSK v rámci didaktických zásad a tohto rámcového učebného plánu slobodne zvoliť metódu. Vyberajú si takú metódu, ktorá v konkrétnych vyučovacích situáciách najlepšie vyhovuje jednotlivým kompetenčným cieľom a obsahom, žiakom a žiačkam, ako aj im samým. Učitelia dbajú na to, aby používali rozmanité metodické prístupy ako frontálne vyučovanie, zážitkové učenie, plánová práca, projektové vyučovanie, skupinová práca atď.

Pri výbere metódy sa zohľadňuje aj skutočnosť, že skupina žiakov a žiačok je často heterogénna: Pochádzajú z rôznych tried a škôl, rôznych vekových skupín, majú rozdielne životné zázemie a rozličnú jazykovú úroveň v prvom aj druhom jazyku.

Neutralita výuky

Výuka HSK je politicky a nábožensky neutrálna. Vychádza z pluralistického pohľadu na svet a neprezentuje žiadnu politickú ani nacionalistickú doktrínu.

Na vyučovaní sa diskutuje o rôznych výkladoch dejinných udalostí (k tomu pozri kapitolu „Didaktické pokyny k priestorom, časom, spoločnostiam“ v dokumente Lehrplan 21): Historické fakty sa dajú overiť. Interpretácia faktov však závisí od perspektívy, lokality a záujmov.

Ak sa na výuke HSK hovorí o náboženstve, jej cieľom je poznanie náboženstiev, nie vyznanie konkrétnej viery alebo praktizovanie náboženských úkonov. Výuka v súvislosti s náboženstvami podporuje otvorený a nediskriminujúci postoj a svetonázor bez predsudkov (k tomu pozri kapitolu „Didaktické pokyny k etike, náboženstvám a spoločnosti“ v dokumente Lehrplan 21).

Neutralita výuky je splnená, keď sa napríklad pri prezentácii štátnej hymny krajiny vysvetlí jej obsah a objasní sa v historickom kontexte. Neutralita výuky je, naopak, porušená spoločným spievaním hymny pred každým vyučovaním, jednostrannou podporou národnej *identity* a vedomým budovaním národnej hrdosti.

4 Predmet „jazyky“

Význam a ciele predmetu

Spisovný variant a jazyková reflexia

Výuka HSK prebieha podľa možnosti v spisovnom variante daného jazyka. Ak to nie je možné, môžu sa na zaistenie porozumenia doplnkovo použiť *nárečové* varianty a/alebo nemčina. Pri výuke sa zapájajú existujúce znalosti rodného jazyka, ktoré sú u detí individuálne veľmi rozdielne a môžu obsahovať aj *nárečové* formy.

Na to, aby sa dosiahla nadregionálna znalosť jazyka a prístup k písanej forme a písanej kultúre *krajín pôvodu*, je znalosť *spisovného variantu* nevyhnutná. Tomuto cieľu slúži sprostredkovanie gramatiky, pravopisu a vekovo primeraných foriem jazykovej reflexie a komparácie. Žiaci a žiačky sú motivujúcimi podnetmi vedení k tomu, aby premýšľali o rôznych aspektoch svojho *rodného jazyka* (napr. *dialekty* a ich rozdiely, vývin jazyka, anglické a iné cudzie slová, štruktúrne rozdiely a analógie s nemčinou a inými jazykmi, ktoré sa učia v škole).

Rozvoj slovnej zásoby (vrátane väzieb a vetných vzorcov) ich podnecuje k tomu, aby sa v rôznych situáciách vedeli k rozličným témam primerane vyjadriť.

Žiaci a žiačky zažívajú bezprostredne a najčastejšie situácie, v ktorých môžu používať hovorený a písaný jazyk. Učitelia HSK preto do výuky zapájajú ich návrhy aj aktuálne podnety. Podporujú záujem žiakov o *spisovný variant rodného jazyka* kreatívnou prácou s vybranými literárnymi textami, ako aj autentickými, motivujúcimi podnetmi na písanie z konvenčných aj nových médií.

Heterogénnosť

Výuka HSK zohľadňuje skutočnosť, že kompetencie žiakov a žiačok v ich rodnom jazyku môžu byť veľmi rôznorodé. Týka sa to napr. ústneho vyjadrovania, šírky slovnej zásoby, znalosti *spisovného variantu* svojho *rodného jazyka*, skúseností s čítaním a písaním, ako aj gramatických a pravopisných kompetencií. S cieľom primeraného prístupu k tejto heterogénnosti učitelia podľa možnosti a požiadaviek vyučovanie diferencujú, resp. individualizujú.

Jazyková komparácia

Deti a mládež si svoje porozumenie jazyku a povedomie o ňom (*jazykové povedomie*) rozširujú tak, že – v súlade s jazykovými predpokladmi – svoj *rodný jazyk* porovnávajú s nemčinou, príp. i s ďalšími cudzími jazykmi, ktoré sa učia v škole. Porozumenie analógiám a rozdielom medzi ich *rodným jazykom* a nemčinou, resp. inými jazykmi, ktoré sa učia alebo používajú v škole, im pomôže zorientovať sa a získať istotu. Mimoriadne efektívne sú porovnávacie jazykové projekty, ktoré sa realizujú v spolupráci s učiteľmi bežných tried.

Interdisciplinárne a špecifické jazykové kompetencie

Žiaci a žiačky si vo svojom *rodnom jazyku* nerozširujú len základné komunikačné zručnosti, ktoré poznajú z bežného dňa, ale získavajú aj interdisciplinárne a špecifické jazykové kompetencie, ktoré sú zásadné pre rozličné typy textov a kognitívne učenie v škole. Interdisciplinárne jazykové kompetencie umožňujú chápať a formulovať komplexné a abstraktné obsahy, rozoznávať kauzálne súvislosti alebo štruktúrovať text. Špecifické jazykové kompetencie zahŕňajú odborné termíny, koncepcie a formulácie, ktoré sú pre konkrétne predmetové okruhy typické.

Písmo

V základnej škole sa všetky deti učia písať v nemčine latinkou. Pri výuke HSK sa dotýční žiaci a žiačky okrem toho učia písmo svojho *rodného jazyka*. Ak sa v tomto jazyku učia úplne iné písmo, prebiehajú tieto dva učebné procesy vo veľkej miere nezávisle a nie je ich potrebné užšie koordinovať. Ak sa však v HSK vyučuje latinka, grécka abeceda alebo azbuka, musia učitelia HSK začleniť aj porovnanie s abecedou v nemčine, ktorá sa vyučuje v základnej škole, aby sa predišlo miešaniu v učebných procesoch. Učitelia by mali poznať a vedieť vysvetliť rozdiely oproti nemeckej abecede. Ak sa čítanie a písanie začne vyučovať v oboch jazykoch súčasne (dvojazyčná výučba čítania a písania), informujú sa o stave a metóde výučby čítania a písania v kmeňových triedach vyučovaných detí. Podľa možností spolupracujú s príslušnými učiteľmi bežných tried.

Didaktika viacjazyčnosti

Pri výuke HSK ani pri jazykovom vyučovaní v bežnej škole nejde o dosiahnutie perfektnej *dvoj- alebo viacjazyčnosti*, ale o výuku k *funkčnej viacjazyčnosti*. V didaktických pokynoch ku kapitole „Jazyky“ objasňuje reforma Lehrplan 21 to, čo sa pod tým rozumie: „*Funkčná viacjazyčnosť* smeruje k rozmanitému, dynamickému repertoáru s kompetenciami rôznej pokročilosti v rozličných kompetenčných okruhoch, resp. jazykoch, aby bolo v rozmanitých situáciách umožnené jazykovo úspešné konanie. Žiaci a žiačky využívajú pri učení jazyka to, čo už poznajú, a tak účinne rozširujú svoj viacjazyčný repertoár.“

Viacjazyčný repertoár pozostáva z dvoch alebo viacerých jazykov, ktoré sú v rôznych doménach (napr. škola, voľný čas, rodina) v rozličnej miere výrazné a používajú sa so zreteľom na jazykových partnerov alebo kontext. Často je jeden jazyk dominantný a žiak alebo žiačka ho používa kompetentnejšie, radšej a častejšie než ďalší jazyk/ďalšie jazyky, pričom táto dominancia sa môže časom meniť. V mnohých prípadoch je pred nástupom do školy hlavný rodný jazyk alebo jazyk, ktorým sa hovorí v rodine. Počas školskej dochádzky postupne nadobúda pre žiakov dôležitosť najmä nemčina, ktorá sa môže stať dominantnou. Viacjazyční ľudia spravidla svoje jazyky a jazykové domény striktné neoddeľujú, ale využívajú celý svoj jazykový repertoár a svoje jazyky používajú strategicky a flexibilne.

„Miešaniu“ medzi *rodným jazykom* a (švajčiarskou) nemčinou, ktoré možno často pozorovať, netreba kategoricky brániť ani sa mu vyhýbať. Miešanie zodpovedá situácii, keď človek vyrastá v dvoch a medzi dvoma jazykmi, čo môže byť z rôznych hľadísk užitočné (napr. ako pomôcka pri porozumení, na vyplnenie medzier v znalosti, ako hravá činnosť) (pozri publikáciu „Umgang mit Dialekt und Standardsprache“, ktorá bola vydaná v rade Materialien für den herkunftssprachlichen Unterricht, Zentrum IPE, Pädagogische Hochschule Zürich).

Kompetenčné okruhy**Úvodná poznámka ku kompetenčným okruhom**

Nasledujúce kompetenčné okruhy a kompetencie boli prevzaté z dokumentu Lehrplan 21. Formulácie sa, samozrejme, vzťahujú na kompetencie v *rodnom jazyku*.

Vymedzenie špecifických kompetencií a príslušných obsahov (rozdelenie podľa cyklov a kompetenčných stupňov) je úlohou konkrétnych organizácií poskytujúcich výuku HSK.

Posluch

- Žiaci a žiačky dokážu v posluchoch materiáloch porozumieť dôležitým informáciám.
- Žiaci a žiačky dokážu sledovať rozhovory a prejavíť svoju pozornosť.
- Žiaci a žiačky dokážu porozumieť informáciám v hovorenom obsahu.

Hovorenie

- Žiaci a žiačky dokážu primerane používať rečovú motoriku, artikuláciu a hlasovú moduláciu. Dokážu aktivovať svoju produktívnu slovnú zásobu a vetné vzorce na účely primerane plynulého rečového prejavu, a to postupne aj v spisovnom variante svojho rodného jazyka.
- Žiaci a žiačky sa dokážu aktívne podieľať na dialógu a iniciovať ho.
- Žiaci a žiačky sa dokážu primerane a zrozumiteľne vyjadrovať v monologických situáciách (napr. referát, prednášanie básní...).
- Žiaci a žiačky dokážu reflektovať svoje správanie pri hovorení, prezentácii a rozhovoroch.

Čítanie

- Žiaci a žiačky disponujú základnými zručnosťami pri čítaní vo svojom *rodnom jazyku*.
- Žiaci a žiačky dokážu vo vecných textoch, ktoré sú primerané ich veku a predpokladom, porozumieť dôležitým informáciám.
- Žiaci a žiačky dokážu čítať literárne texty, ktoré sú primerané ich veku a predpokladom, diskutovať o nich a vytvárať si stratégie pri čítaní.
- Žiaci a žiačky dokážu pri čítaní reflektovať svoje správanie a záujmy.

Písanie

- Žiaci a žiačky sa dokážu vo svojom *rodnom jazyku* vyjadriť písomne spôsobom, ktorý zodpovedá ich veku a predpokladom. Patrí sem aj zvyšujúca sa istota v spisovnom variante. Disponujú napríklad širokým repertoárom vetných vzorcov a dostatočnou slovnou zásobou.
- Žiaci a žiačky poznajú rôznorodé textové modely a dokážu ich so zreteľom na štruktúru, obsah, jazyk a formu primerane použiť pri písaní vlastného textu.
- Žiaci a žiačky dokážu na základe vekovo primeraných pokynov, návodov a modelov tvoriť zmysluplné a zrozumiteľné texty.
- Žiaci a žiačky dokážu primerane svojim predpokladom a svojmu veku formulovať vlastné texty vo formálne čo najsprávnejšom spisovnom jazyku.
- Žiaci a žiačky dokážu o procese písania a svojich písomných výtvoroch premýšľať a posúdiť ich kvalitu.

Orientácia v jazyku

- Žiaci a žiačky uvažujú pomocou vhodných otázok a úloh o svojom *rodnom jazyku* (napr. gramatické rody, tvorenie plurálu, slovesné časy, *dialekty*, dejiny atď.). Porovnanie s nemčinou, príp. s ďalšími jazykmi, ktoré sa v škole učia alebo používajú, pomáha deťom uvedomiť si a identifikovať osobitosti svojho *rodného jazyka* (*jazykové povedomie/language awareness*).
- Žiaci a žiačky dokážu rozoberať používanie a účinky jazyka.
- Žiaci a žiačky disponujú pravopisnými a gramatickými vedomosťami, ktoré si vytvorili a upevnili v škole.

Orientácia v literatúre

- Žiaci a žiačky poznajú vekovo primerané literárne texty (detské básničky, texty piesní, prózu, básne, ústne podávané príbehy atď.) zo svojej *rodnej kultúry*.
- Žiaci a žiačky dokážu viesť o týchto textoch a ich porozumení rozhovory.
- Žiaci a žiačky majú vedomosti o dejinách literatúry z *krajín pôvodu* (dejiny, významné osobnosti atď.)
- Žiaci a žiačky dokážu porovnávať tematicky príbuzné texty z rôznych jazykov a *kultúr*.
- Žiaci a žiačky zisťujú, spoznávajú a reflektujú, že literárne texty majú so zreteľom na obsah, formu a jazyk istú kompozíciu, ktorou dosahujú estetický účinok. Poznajú základné znaky literárnych druhov a žánrov.

5 Predmet „príroda, človek, spoločnosť (prvouka)“

Úvodná poznámka

Predmet „príroda, človek, spoločnosť (prvouka)“ (NMG) zahŕňa štyri obsahové hľadiská: príroda a technika (NT), hospodárstvo, práca, domácnosť (WAH), priestory, časy, spoločnosti (RZG) a náboženstvá, kultúry, etika (RKE). V prvom a druhom cykle sú tieto štyri obsahové perspektívy združené do jedného predmetu. Ako „príroda, človek, spoločnosť (prvouka)“ sa preto označuje celý predmetový okruh od prvého po tretí cyklus, ako aj učebný plán pre tento predmetový okruh v prvom a druhom cykle. V treťom cykle sa tieto štyri perspektívy budú preberať v jednotlivých špecifických predmetoch.

Význam a ciele predmetu

Žiaci a žiačky si rozširujú svoje kompetencie v súvislosti s rešpektujúcim spolužitím, tvorením kompromisov a pokojným riešením konfliktov s ľuďmi s rôznym *kultúrnym* pôvodom. K týmto *medzikultúrnym kompetenciám* prispieva porovnávanie a reflexia bez predsudkov – medzi rôznymi regiónmi pôvodu, *dialektmi*, jazykmi a náboženstvami, medzi *krajinami pôvodu* a Švajčiarskom alebo medzi *krajinami pôvodu* a inými krajinami. Vyučovanie podporuje otvorený a tolerantný postoj. Treba sa vyhnúť porovnaniam, ktoré sa zakladajú na stereotypoch alebo diskriminácii. Nikdy sa napríklad nesmie konkrétne dieťa prezentovať ako zástupca istého náboženstva, etnika alebo jazyka.

Žiaci a žiačky sa na výuke HSK učia nárábať so svojou situáciou *dvoj- alebo viacjazyčných* detí a mládeže z rodín, ktoré sa prisťahovali alebo fungujú *viacjazyčne*. Spájacím prvkom v učebnej skupine je pre ne rovnaký *rodný jazyk*. Majú však rôzne osobné skúsenosti a rôzny vzťah ku *krajinám pôvodu*. Na vyučovaní sa berie ohľad na rozdiely v rámci danej krajiny pôvodu, pokiaľ ide o príslušnosť k náboženstvu, svetonázor, sociálny status, jazyk (*nárečové varianty, viacjazyčnosť*) a miestnu geografiu.

Vyučovanie sa zameriava na hodnoty Švajčiarska a *krajin pôvodu*. Keď si žiaci a žiačky uvedomia, čo je spoločné a čo rozdielne, vyjasnia si svoje vlastné hodnotové predstavy vo vzťahu k rozmanitosti. Tento proces podporuje rozvoj nezávislej osobnosti, ktorá dokáže integrovať rôzne referenčné rámce. Zároveň podporuje sebavedomie žiakov a žiačok.

Na vyučovaní sa preberajú vecné témy a prehľbujú sa znalosti o rôznych *kultúrach*. Na základe konkrétnych podnetov možno vytvárať vzájomné prepojenia a porovnávať.

Vyučovanie odráža skúsenosti vyplývajúce z emigrácie a imigrácie, ktoré ovplyvňujú každodenné spolužitie v *medzikultúrnej* spoločnosti.

Žiaci a žiačky spoznávajú dejiny a geografiu *krajin pôvodu* v ukážkových úryvkoch. Odkazujú na súčasný život v *krajinách pôvodu* a vo Švajčiarsku.

V rámci odbornej stránky predmetu sa žiaci a žiačky učia nové pojmy, ktoré slúžia ako stavebné kamene vedomostí a súčasne vedú k rozširovaniu jazykových kompetencií. Od učiteľov sa očakáva vysoká jazyková kompetencia, aby mohli na každej vyučovacej hodine cielene a explicitne sprostredkovať a precvičiť potrebné jazykové prostriedky a odbornú slovnú zásobu.

Kompetenčné okruhy

Úvodná poznámka ku kompetenčným okruhom

Nasledujúce kompetencie sa orientujú špecificky na výuku HSK, čomu zodpovedá aj ich formulácia. Tým sa zabezpečí zohľadnenie osobitostí výuky HSK. Hlavné východiskové myšlienky sú analogicky formulované aj pri kompetenciách, ktoré stanovuje reforma Lehrplan 21. V nasledujúcom zozname sú konkrétne implementácie vo vyučovaní HSK prepojené s príslušnými opismi kompetencií v reforme Lehrplan 21. Napriek tomu je vhodných niekoľko dodatočných poznámok k predmetu „človek, príroda, spoločnosť (prvouka)“ (NMG, cykly 1 a 2) a k 3. cyklu v predmetoch „náboženstvá, kultúry, etika“ (RKE), „priestory, časy, spoločnosť“ (RZG) a „hospodárstvo, práca, domácnosť“ (WAH), ako aj „príroda a technika“ (NT) tak, ako ich definuje reforma Lehrplan 21. Rovnako ako v predmete „jazyky“ majú žiaci a žiačky nadobudnúť kompetencie do konca povinnej školskej dochádzky.

Príroda, človek, spoločnosť (prvouka) – náboženstvá, kultúry, etika

- Žiaci a žiačky dokážu počúvať druhých, vnímať pocity a reagovať. Obraz, ktorý si vytvárajú o sebe a o iných, dokážu opakovane prehodnocovať.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.10: „Spoločenstvo a spoločnosť – formovať spolužitie a angažovať sa“

RKE.5: „Ja a spoločenstvo – formovať život a spolužitie“

- Žiaci a žiačky dokážu kompetentne zaobchádzať so súčasnými *životnými situáciami* svojich *krajín pôvodu* a Švajčiarska a vytvárajú si k nim otvorený postoj. Dokážu reflektovať pocity svojej príslušnosti k rôznym *životným situáciám* a integrovať ich do svojej osobnosti. Dokážu nájsť konštruktívny spôsob, ako sa vyrovnáť s rozdielnou lojalitou.
- Žiaci a žiačky vedia rozoznať, že v ľudskom spolužití je nevyhnutná vzájomná ohľaduplnosť a dodržiavanie pravidiel. Sú si tiež vedomí toho, že takéto pravidlá sa zakladajú na hodnotových predstavách a normách, ktoré nie sú nemenné a vyvíjajú sa.
- Dokážu rozoznať, že odpovede na mnohé zásadné otázky závisia od osobných hodnotových predstáv a svetonázoru. Poznajú dôležité hodnoty a tradície *krajín pôvodu* a Švajčiarska a dokážu reflektovať, od čoho tieto osobné hodnotové predstavy a svetonázory závisia. Poznajú dôležité hodnoty a tradície *krajín pôvodu* a Švajčiarska a dokážu o nich uvažovať.
- Dokážu pomenovať vlastné a cudzie pocity a diskutovať o nových výzvach. Základné vedomosti o duševných, duchovných a telesných procesoch človeka a zodpovedajúca slovná zásoba v *rodnom jazyku* im pomáhajú prehĺbiť chápanie seba a svojich blízkych a orientovať sa vo vlastnom živote. Poznajú potrebné pojmy, ktoré im umožňujú hovoriť o osobnom vnímaní, potrebách a problémoch.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.11: „Spoznávať a reflektovať základné skúsenosti, hodnoty a normy“

RKE.1: „Reflektovať základné existenciálne skúsenosti“

RKE.2: „Vyjasniť si hodnoty a normy a niešť zodpovednosť za rozhodnutia“

- Prostredníctvom vedomej konfrontácie s mnohými skúsenosťami z rodiny, priateľstiev, zo školy, z *krajín pôvodu*, svojho etnika a náboženských inštitúcií získavajú žiaci a žiačky prehľad o rozmanitosti sociálnych súvislostí a ich vzájomných vplyvov. Môžu vidieť, že jednotlivci ako súčasť spoločenstva je nimi ovplyvňovaný a sám ich tiež ovplyvňuje.
- Sú oboznámení s *krajinami pôvodu* . Príslušníkov rôznych skupín obyvateľstva v *krajinách pôvodu* a vo Švajčiarsku vnímajú v čo najväčšej miere bez predsudkov. Pritom sa usilujú o porozumenie ich hodnotovým predstavám a podobám života. Dokážu identifikovať cudzie a vlastné predsudky a vedia s nimi konštruktívne narábať.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.12: „Vstupovať do kontaktu s náboženstvami a pohľadmi na svet“

RKE.3: „Rozoznávať stopy a vplyvy náboženstiev v kultúre a spoločnosti“

RKE.4.4: „Zaujať postoje k náboženstvám a pohľadom na svet“

Príroda, človek, spoločnosť (prvouka)

– priestory, časy, spoločnosti

- Zemepisné, hospodárske a ekologické obsahy rozširujú poznatky o *krajinách pôvodu*. Zodpovedajúce základné orientačné znalosti pomôžu žiakom ku komplexnejšiemu chápaniu. Dokážu triediť a prehodnocovať informácie z najrôznejších zdrojov. Pomôže im to tiež zorientovať sa v *krajinách pôvodu* .
- Žiaci a žiačky zisťujú, že ľudia ovplyvňujú vývoj svojím cítením, myslením a konaním. Zaoberajú sa regionálnymi, národnými a globálnymi problémami a spoznávajú ich vplyv na svoje každodenné prostredie, v ktorom žijú.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.7: „Objavovať a porovnávať spôsoby života a prostredie, v ktorom ľudia žijú.“

RZG.2: „Charakterizovať spôsoby života a prostredie, v ktorom ľudia žijú.“

RZG.3: „Analyzovať vzťahy človek – životné prostredie“

- Vlastným objavovaním a s pomocou obrázkov, máp a iných médií (napr. webové stránky v *rodnom jazyku*) získavajú vďaka reflexii a porovnávaniu so Švajčiarskom diferencovaný obraz o *krajinách pôvodu*.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.8: „Ľudia využívajú priestor – orientácia a spoluvytváranie.“

RZG.4: „Orientácia v priestore“

- Žiaci a žiačky poznajú a cenia si kultúrne hodnoty *krajin pôvodu* zo súčasnosti aj z minulosti.
- Na základe orientačných vedomostí dokážu zaradiť udalosti, vývoj a svedectvá z histórie a zo súčasnosti ich *krajin pôvodu*. Dôležitú úlohu pri tom zohrávajú dejiny migrácie.
- Žiaci a žiačky na základe vybraných príkladov zisťujú, že každá interpretácia je subjektívna a obsahuje hodnotenie. Pochopia, že rôznym stanoviskám a záujmom sa dá lepšie porozumieť v historickom kontexte.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.9: „Rozumieť času, trvaníu a zmene – rozlišovať medzi históriou a historkami“

RZG.6: „Vysvetliť kontinuitu a prelomy v svetových dejinách“

RZG.7: „Analyzovať a používať historickú kultúru“

- Poznajú možnosti, ako sa spoločensky angažovať a individuálne ovplyvňovať súčasný a budúci vývoj a niesť zaň zodpovednosť.
- Poznajú základné ľudské práva vrátane práv dieťaťa a riadia sa nimi.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.10: „Spoločenstvo a spoločnosť – formovať spolužitie a angažovať sa“

RZG.8: „Chápať demokraciu a ľudské práva a angažovať sa za ne“

Príroda, človek, spoločnosť (prvouka) – hospodárstvo, práca, domácnosť

- Žiaci a žiačky sa zaoberajú spôsobmi života a práce v *krajinách pôvodu* a dokážu ich porovnať so Švajčiarskom.
- Majú prehľad o súvislostiach medzi politikou, hospodárstvom a *kultúrou*.

Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.6: „Práca, výroba a spotreba – spoznávať situácie“

WAH.1: „Spoznávať svety výroby a práce“

WAH.3: „Tvorba spotreby“

Príroda, človek, spoločnosť (prvouka) – príroda a technika

- Žiaci a žiačky dokážu posúdiť súčinnosť medzi prírodou, technikou a človekom v zmysle univerzálne platných zákonitostí.
- Exemplárne sa zaoberajú témami o prírode a technike a rozširujú si príslušnú slovnú zásobu vo svojom *rodnom jazyku*.

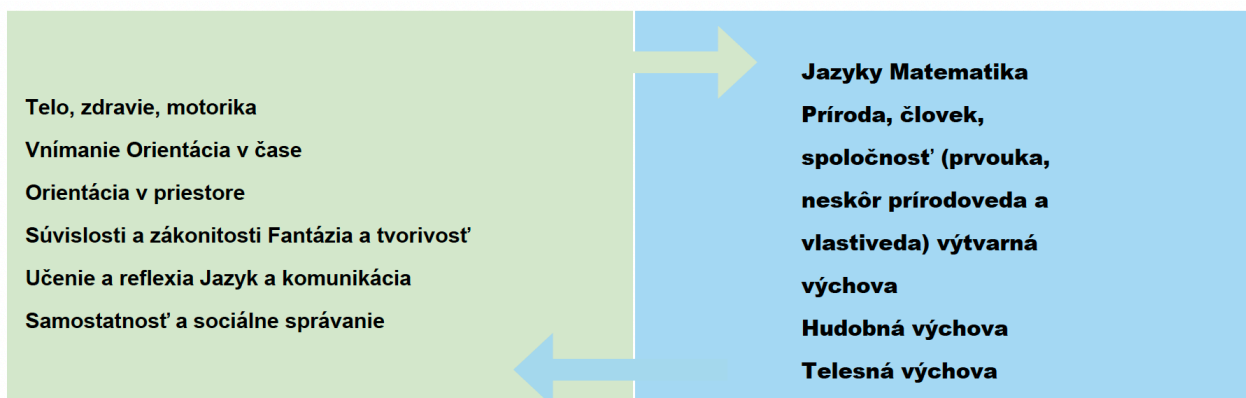
Prepojenie s reformou Lehrplan 21

NMG.2: „Spoznávať a chrániť zvieratá, rastliny a biotopy“

NMG.5: „Spoznávať, posudzovať a uplatňovať technický rozvoj a jeho výsledky“

NT.1: „Rozumieť podstate a významu prírodných vied a techniky“

6 Výuka v jednotlivých cykloch

Obrázok 2: Vývojovo orientované prístupy a predmetové okruhy (pozri Lehrplan 21, kapitola „Ťažiská 1. cyklu“, resp. „Ťažiská 2. cyklu“).

Ako sa uvádza v kapitole 2.3, rámcový učebný plán HSK sa od reformy Lehrplan 21 líši v tom, že kompetencie, ktorých získanie predpokladá rámcový učebný plán, nie sú rozdelené do jednotlivých cyklov a kompetenčných stupňov. Vymedzenie kompetencií a príslušných obsahov pre jednotlivé cykly je v zodpovednosti organizácií poskytujúcich výuku HSK. Nasledujúcemu obsahu treba rozumieť ako základným úvahám k jednotlivým cyklom.

Na väčšine kompetencií sa v špirálovitej postupnosti pracuje počas všetkých troch cyklov. Niektoré kompetencie sa však nezačínajú budovať na začiatku 1. cyklu, ale neskôr, pretože si u detí vyžadujú splnenie istých predpokladov vo vývoji a v učení. Vytváranie iných kompetencií sa zase uzatvára pred ukončením 3. cyklu.

Cyklus 1

V 1. cykle sa vyučovanie výrazne orientuje na rozvoj detí a hlavne na začiatku je organizované a navrhnuté interdisciplinárne. Veľký význam má hra. S cieľom zohľadniť túto orientáciu sa v reforme Lehrplan 21 uvádza deväť vývojovo orientovaných prístupov, ako možno rozvoj a učenie sa dieťaťa prepojiť s prvým cyklom.

Deti v materskej škole sa učia prostredníctvom zmyslových zážitkov a činností; samostatne alebo napodobňovaním. Vecné obsahy sa učia vždy v súvislostiach. To, čo sa učia náhodne alebo mimovoľne, vyjadrujú s podporou učiteľov slovami a premieňajú na explicitné vedomosti. Napríklad skáču zo schodu a naučia sa pri tom nielen pojem schod, ale aj techniku skoku a spoznajú pocity strachu a úspechu. Preto je vyučovanie založené na každodenných skúsenostiach detí a vytvára situácie pre ich vlastné konanie a zážitky.

Vyučovanie poskytuje zážitky, pri ktorých sa deti učia formulovať obrazy a predstavy do slov a viet. Podpora slovej zásoby zohľadňuje – okrem *životnej situácie* detí – aj funkčné slová k priestorovej orientácii (kde, vzadu, nad atď.) a k logickým vzťahom (viac, menej, rovnako atď.).

Vyučovanie hravým spôsobom zoznamuje deti so svetom obrázkových kníh a textov. Deti sa učia, že symboly, znaky a piktogramy z ich každodenného života majú význam.

Spoznávajú písanú formu jazyka a funkcie písma. Nacvičujú cielené a kontrolované používanie rôznych písacích potrieb. V závislosti od svojich individuálnych predpokladov začínajú čítať a písať.

Východiskom pre prvákov a druhákov sú každodenné osobné skúsenosti z rodiny, z *krajín pôvodu* a Švajčiarska. Väzba na rodinu a orientácia na jej hodnoty je v tomto veku ešte silná.

Výuka podporuje všetky jazykové oblasti: posluš a hovorenie, čítanie a písanie, orientáciu v jazyku, orientáciu v literatúre. Používajú sa najmä hravé formy učenia, čiastočne však aj systematický a cielený nácvik. Pri úvode do čítania a písania sa využíva znalosť nemeckej abecedy. Dôrazne sa odporúča koordinovaný postup medzi učiteľmi HSK a učiteľmi bežných tried. V opodstatnených prípadoch poukážu učitelia HSK na podobnosti a rozdiely s nemeckou abecedou, aby sa predišlo nesprávnemu chápaniu.

Cyklus 2

Pre deti v druhom cykle je veľmi dôležitá skupina rovesníkov. Vytvára sa u nich prirodzený záujem o rôzne spôsoby života a *životné situácie*, s ktorými prichádzajú do kontaktu. K svojmu prostrediu (rodina, škola) majú spravidla pozitívny vzťah a nespochybňujú ho. Zvyčajne sú voči svojim a iným *kultúram* nepredpojaté, otvorené a spontánne a zaujímajú sa o vzťahy a väzby k svojej rodine v *krajinách pôvodu*.

Výuka podporuje všetky jazykové oblasti – posluš a hovorenie, čítanie a písanie, orientáciu v jazyku, orientáciu v literatúre. Osobitný dôraz sa kladie na rozširovanie kompetencií v náročných, komplexných jazykových registroch.

Cyklus 3

V 3. cykle sa mladí ľudia stále viac kriticky konfrontujú s vlastnými hodnotovými predstavami, ako aj s hodnotovými predstavami svojho okolia. V dôsledku toho sa niekedy odkláňajú od tradičných hodnôt a noriem alebo si ich idealizujú. Často pochybujú aj o zmysle výuky HSK.

Učitelia HSK chápu túto prelomovú situáciu, reflektujú ju a na vyučovaní kriticky diskutujú o rôznych životných modeloch. Pomáhajú tak mladým ľuďom orientovať sa, utvárať ich osobnosť a hľadať vlastnú cestu. Podporujú ich najmä v tom, aby dokázali do svojho života začleniť rôznorodé skúsenosti, hodnoty a vzťahy.

Vyučovanie reaguje na individuálne schopnosti a vedomosti žiakov. Žiaci a žiačky sú povzbudzovaní k tomu, aby zapájali svoje špecifické *medzikultúrne* a *kultúrne* znalosti – nielen do výuky HSK, ale aj do bežného školského vyučovania a mimo školy.

Dôležité miesto vo vyučovaní má aj ústna a písomná komunikácia, uvažovanie o jazyku a mediálna výchova. Žiaci dostávajú príležitosť využiť získané kompetencie v rôznych jazykoch (*rodný jazyk*, nemčina, francúzština, angličtina) vytvárať analógie a prepájať znalosti. Môžu si rozširovať svoje kompetencie v oblasti jazyka a konania.

Vyučovanie podporuje mladých ľudí pri rozvíjaní profesijnej perspektívy, integrácii do pracovného sveta a do spoločnosti vo Švajčiarsku. Pomáha im predovšetkým pri tom, aby svoje *dvoj- alebo viacjazyčné a medzikultúrne kompetencie* vnímali ako dodatočné zdroje a využívali ich.

7 Slovník

V nasledujúcich vysvetlivkách sa objasňuje, ako sa v tomto texte chápu príslušné pojmy. Ak sa neuvádza inak, vychádzajú tieto vysvetlivky z rámcového učebného plánu rodného jazyka a kultúry, ktorý vypracoval Odbor školstva kantónu Zürich, a z publikácie *Unterricht in Heimatlicher Sprache (Vyučovanie v rodnom jazyku)*, ktorú vydal Generálny sekretariát EDK.

Bilingvizmus

→ Pozri druhý jazyk.

Dialekt

Dialekt, resp. nárečie je miestny alebo regionálny variant spisovného jazyka (napr. nemčiny) alebo regionálneho jazyka (napr. švajčiarskej nemčiny).

Môže sa viac alebo menej odlišovať od príslušného *spisovného variantu rodného jazyka* a čiastočne fungovať ako *miestny jazyk* istého regiónu.

Prvý jazyk (L1), rodný jazyk

Pod pojmom prvý jazyk sa rozumie prvý jazyk, v ktorom prebieha socializácia, teda jazyk, ktorý si daná osoba osvojila ako prvý. Bežne sa tento jazyk nazýva aj „*materinský jazyk*“. Mnoho detí sa ako prvý jazyk učí nielen jeden, ale dva alebo viac jazykov. V takýchto prípadoch, keď má jedna osoba viacero prvých jazykov, hovoríme o simultánnom bilingvizme. Prvý jazyk môže v priebehu života zostať dominantný, ale môže aj čiastočne stratiť dôležitosť – najmä vtedy, ak to nie je vyučovacím jazykom a *miestnym jazykom* prostredia, v ktorom daná osoba žije.

Rodný jazyk osoby je ten jazyk alebo dialekt, ktorý je v jej *krajinách pôvodu* alebo v regiónoch pôvodu miestnym variantom alebo *spisovným variantom*. Ak je daná osoba z druhej alebo tretej prisťahovaleckej generácie, nemusí byť rodným jazykom, ktorým hovorí jej rodina, nevyhnutne aj jej prvým jazykom.

Odborný jazyk

Odborný jazyk je variant *spisovného jazyka* v rámci *rodného jazyka*, ktorý sa vyznačuje špecifickou odbornou slovnou zásobou.

Cudzí jazyk

Cudzí jazyk je jazyk, ktorý sa učíme dodatočne k svojmu prvému jazyku mimo miesta, kde sa používa ako *miestny jazyk*. Cudzí jazyk sa teda odlišuje od druhého jazyka, ktorý sa osvojuje v cieľovej krajine. Výuka konkrétnych cudzích jazykov je úlohou verejných škôl. Na verejných školách v švajčiarskych kantónoch sa ako cudzie jazyky zvyčajne vyučujú úradné jazyky ostatných častí krajiny a angličtina.

Funkčná viacjazyčnosť

Ako funkčná viacjazyčnosť sa označuje schopnosť danej osoby komunikovať vo viacerých jazykoch primerane situácii a potrebám. Tento typ jazykovej kompetencie je v protiklade k vyrovnanej symetrickej *viacjazyčnosti*. Akceptovaním hodnoty funkčnej *viacjazyčnosti* sa uznáva, že existujú rôzne, na rozličnom stupni vyškolené základné zručnosti jazykovej kompetencie. Nie je teda vždy nevyhnutné dosiahnuť pri každej základnej zručnosti najvyšší stupeň. Niekedy stačí na splnenie vlastných účelov ovládať len určité zručnosti a vedieť ich funkčne používať. Vzdelávanie k funkčnej *viacjazyčnosti* je jedným z cieľov verejných škôl.

Krajiny pôvodu, štáty pôvodu

Pod krajinami pôvodu sa rozumejú tie štáty, v ktorých predtým žila alebo stále žije daná osoba alebo jeden z jej zákonných zástupcov (alebo ďalší príbuzní). Ľudia môžu mať k svojim krajinám pôvodu rozlične silnú väzbu, čo závisí napríklad od toho, ku ktorej migračnej generácii patria.

Kodifikovaný jazyk

→ Pozri spisovný variant rodného jazyka.

Identita, bikultúrna/plurikultúrna identita

Pod (individuálnou) identitou sa rozumie jedinečnosť človeka a vnímanie vlastného ja. Identity sú kontinuálne a dynamické. Vytvárajú sa v sociálnej interakcii, a to najmä prostredníctvom jazyka. Pod bikultúrnou/plurikultúrnou identitou sa rozumie subjektívny pocit paralelnej príslušnosti k dvom (alebo viacerým) rozličným kolektívom a identifikácia s časťou ich hodnôt a postojov.

Integrácia

Pod pojmom integrácia sa tu rozumie proces, v ktorom osoby a skupiny s rôznym *kultúrnym* a jazykovým pôvodom dosiahnu rovnoprávne sociálne a politické postavenie v spoločnosti a sú rešpektované so svojím osobitným jazykovým a *kultúrnym* kontextom.

Kompetencia

Vymedzenie kompetencií podľa kapitoly „Základy“ v dokumente Lehrplan 21 vychádza z úvah Franza E. Weinerta. Podľa neho zahŕňajú kompetencie „viacero obsahových a procesných aspektov: schopnosti, zručnosti a vedomosti, ale aj pripravenosť, postoje a názory. [...] Aspekty kompetencií majú odborný, ako aj interdisciplinárny charakter. Odborné kompetencie opisujú znalosti špecifické pre daný predmet i súvisiace schopnosti a zručnosti. Pod interdisciplinárnymi kompetenciami sa rozumejú tie vedomosti a zručnosti, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu ako presah predmetov pri učení v škole aj mimo školy. Patria sem personálne, sociálne a metodické kompetencie.“

Kultúra

Kultúra sa z pohľadu tohto rámcového učebného plánu chápe ako súhrn jedinečných mentálnych, materiálnych a emocionálnych aspektov, ktorými sa vyznačuje istá spoločnosť alebo etnická skupina. Netýka sa len umenia a literatúry, ale aj podôb života, základných ľudských práv, hodnotových systémov, tradícií a duchovných smerov. Jednotlivci nie sú redukovaní na svoju kultúru alebo etnickú skupinu. Nemusia mať teda nevyhnutne určité rysy, vlastnosti alebo spôsoby správania len preto, že patria k určitej kultúre. Okrem toho nie je kultúra istej spoločnosti alebo etnickej skupiny ani homogénna, ani statická, ani uzavretá. Skôr kultúrna prax vytvára neustále nové významy a dochádza k prepájaniu rôznych kultúrnych praktík.

Životná situácia

V rámcovom učebnom pláne sa ako životná situácia chápe súhrn všetkých vecí, udalostí a vecných obsahov, s ktorými ľudia v súčasnosti prichádzajú do kontaktu. Životná situácia predstavuje len výsek celkového sveta, a to v závislosti od individuálnej životnej situácie. Rámcový učebný plán nevytvára ostrú hranicu medzi *kultúrou* a životnou situáciou, avšak pri druhom z týchto pojmov viac zdôrazňuje vzťah jednotlivca k prítomnosti, ako aj k svojmu vlastnému konaniu a jazyku.

Miestny jazyk

Miestny jazyk je jazyk, v ktorom komunikuje väčšina obyvateľstva na jednom mieste. V prípade Švajčiarska sú miestnymi jazykmi buď *dialekty* švajčiarskej nemčiny, alebo francúzština, taliančina či rétorománčina.

Viacjazyčnosť, viacjazyčný/á

Pojem viacjazyčnosť označuje fenomén existencie kompetencií v troch alebo viacerých jazykoch. Môže sa vzťahovať na jednotlivcov, ale aj na celú spoločnosť. Vo Švajčiarsku sa takto niekedy označuje aj okolnosť, že v krajine sa hovorí štyrmi oficiálnymi jazykmi. V tomto rámcovom učebnom pláne sa o viacjazyčných jednotlivcoch hovorí vtedy, keď majú aktívne alebo pasívne kompetencie v troch alebo viacerých jazykoch, a to nezávisle od individuálneho vzťahu k týmto jazykom (*prvý jazyk, druhý jazyk, rodný jazyk, cudzí jazyk*). V tomto zmysle sa dieťa považuje za viacjazyčné napr. aj vtedy, keď hovorí nemčinou ako *prvým jazykom* a súčasne dvomi *cudzími jazykmi*.

→ Pozri aj *dvoj- alebo viacjazyčnosť*.

Materinský jazyk

Za materinský jazyk sa považuje prvá osvojená reč, teda *prvý jazyk*. Tento pojem je však nepresný, pretože vychádza z toho, že rozhodujúcu úlohu pri osvojovaní prvého jazyka má len matka. V rámcovom učebnom pláne sa preto hovorí len o *prvom jazyku*.

Jazykové povedomie (language awareness)

Jazykové povedomie (alebo language awareness) sa vzťahuje na explicitné vedomosti o jazyku, na vedomé vnímanie jazyka, ako aj na vnímanie používania jazyka a procesov jeho učenia sa. Patrí sem metajazyková komunikácia, napr. o oddelení alebo miešaní jazykov, ako aj jazykové porovnávanie, napr. medzi *prvým a druhým jazykom* alebo medzi spisovným jazykom a

dialektom. K pedagogickým cieľom pri jazykovom povedomí patrí o. i. zvedavosť a záujem v súvislosti s jazykom/jazykmi, zohľadnenie a rešpektovanie jazykovej rozmanitosti (v triede, v spoločnosti), ako aj pohľad na jazyk a interakciu z viacerých pohľadov.

Spisovný variant rodného jazyka

Normovaná, v slovníkoch a gramatických príručkách kodifikovaná a záväzne objasnená verzia istého jazyka predstavuje spisovný variant *rodného jazyka*. Niekedy sa označuje aj ako písaný, literárny alebo *kodifikovaný jazyk* a vo všeobecnosti sa odlišuje od *dialektov*. Ak sa spisovný variant používa vždy v určitých (napr. oficiálnych) situáciách, ale v bežnej komunikácii sa rozpráva *dialektom*, hovoríme o diglosii. Ovládanie spisovného variantu je hlavným didaktickým cieľom pri výuke jazyka na verejných školách a na vyučovaní HSK.

Medzikultúrna kompetencia, medzikultúrne učenie

Medzikultúrna kompetencia označuje schopnosť úspešného kontaktu s ľuďmi z rôznych kultúrnych kontextov. Možno ju nadobudnúť prostredníctvom medzikultúrneho učenia a posilniť skúsenosťami v rôznych *životných situáciách*.

Druhý jazyk (L2)

Druhý jazyk je ten, ktorý si chronologicky osvojujeme ako druhý. U osôb s migračným pozadím je to často jazyk, ktorý im umožňuje podieľať sa na spoločenskom živote a písomnej kultúre miestneho jazykového spoločenstva, napr. nemčina v nemeckej časti Švajčiarska. Druhý jazyk sa totiž od *cudzích jazykov* líši v tom, že je vždy alebo často nevyhnutný na zvládnutie každodenného života. Ak však osoby patria už k druhej alebo tretej prisťahovaleckej generácii, môže byť aj *miestny jazyk* ich *prvým jazykom* a *rodný jazyk* druhým jazykom, resp. druhý jazyk sa môže počas školskej dochádzky stať dominantným.

Osvojenie druhého jazyka

V didaktike jazykov sa rozlišuje medzi osvojením druhého a *osvojením cudzieho jazyka*. Ak si osoba osvojuje svoj druhý jazyk v regióne, v ktorom je *miestnym jazykom*, ide o osvojovanie druhého jazyka. V príslušnej jazykovej výuke sa používa osobitná jazyková didaktika, ktorá sa od didaktík vyučovania *prvého jazyka* a cudzích jazykov odlišuje.

Dvoj- alebo viacjazyčnosť, dvoj- alebo viacjazyčný/á

V najširšom zmysle slova sa za dvoj- alebo viacjazyčnú považuje osoba, ktorá má aktívne alebo pasívne kompetencie v dvoch alebo viacerých jazykoch. V tomto rámcovom učebnom pláne sa však používa užšie vymedzenie: Za dvoj- alebo viacjazyčné osoby sa považujú len tie osoby, ktoré hovoria po nemecky a jedným alebo viacerými *rodnými jazykmi* inými ako nemčina.

8 Prílohy

Príloha I: Rámcové podmienky v kantóne Zürich

Táto príloha poskytuje najprv prehľad o interkantónálnych a právnych základoch výuky HSK. Úrad kantónu Zürich pre základné školstvo ďalej opisuje prax (postup, organizáciu, spoluprácu), ktorá sa na základe právnych podmienok vytvorila v kantóne.

Interkantónálne základy

K výuke HSK sa opakovane vyjadrila Konferencia kantónálnych riaditeľov pre vzdelávanie a výchovu (EDK). Vo svojich odporúčaní k školskej výuke cudzojazyčných detí [Empfehlungen zur Schulung der fremdsprachigen Kinder] z 24. októbra 1991 podporila základné právo *detí s migračným pozadím* „rozvíjať jazyk a kultúru krajiny pôvodu.“ EDK konkrétne odporúča príslušným kantónálnym, resp. miestnym subjektom:

- vhodnou formou podporovať výuku HSK a podľa možností zaradiť do vyučovania aspoň dve vyučovacie hodiny týždenne,
- bezplatne poskytnúť potrebné školské vybavenie,
- podporovať spoluprácu medzi učiteľmi bežných škôl a učiteľmi HSK,
- uvádzať návštevu výuky HSK, príp. známky na školskom vysvedčení,
- informovať rodičov s migračným pozadím o možnostiach vzdelávania,
- pri hodnotení žiakov, pri rozhodnutiach o postupe do ďalšieho ročníka a výberových rozhodnutiach zohľadňovať kompetencie v rodnom jazyku nadobudnuté na výuke HSK.

Aj v národnej stratégii vyučovania jazykov z roku 2004 stanovuje EDK podporu *rodných jazykov* detí s migračným pozadím prostredníctvom výuky HSK (pozri „Výuka jazykov v povinnej školskej dochádzke: Stratégia EDK a pracovný plán celoštátnej koordinácie“ [Sprachenunterricht in der obligatorischen Schule: Strategie der EDK und Arbeitsplan für die gesamtschweizerische Koordination] z 25. marca 2004). Tento cieľ sleduje aj Medzikantónna dohoda o harmonizácii povinnej školskej dochádzky [Interkantonale Vereinbarung über die Harmonisierung der obligatorischen Schule – HarmoS] zo 14. júna 2007, v ktorej sa zmluvné kantóny zaväzujú organizačne podporovať politicky a nábožensky neutrálnu výuku HSK. Spolková vláda podporuje od roku 2011 v rámci jazykových zákonov projekty výuky HSK (pozri spolkový zákon o krajinských jazykoch a o porozumení medzi jazykovými spoločenstvami [Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften – Sprachengesetz, SpG] z 5. októbra 2007, ako aj nariadenie o krajinských jazykoch a o porozumení medzi jazykovými spoločenstvami [Verordnung über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften – Sprachenverordnung, SpV] zo 4. júna 2010).

Právny základ v kantóne Zürich

V kantóne Zürich predstavuje právnu úpravu výuky HSK zákon o školách nižšieho stupňa [Volksschulgesetz] a nariadenie o školách nižšieho stupňa [Volksschulverordnung].

Zákon o základných školách [Volksschulgesetz] zo 7. februára 2005

§ 15.

- ¹ Riaditeľstvo pre vzdelávanie môže uznať kurzy rodného jazyka a kultúry ponúkané mimoškolskými organizáciami.
- ² Vyhláška upravuje podmienky uznania a jeho dôsledky.

Nariadenie o základných školách [Volksschulverordnung] z 28. júna 2006

§ 13.

- 1 V kurzoch rodného jazyka a kultúry si cudzojazyční žiaci a žiačky rozširujú svoje znalosti prvého jazyka a znalosti o kultúre svojej krajiny pôvodu.
- 2 Inštitúcie zodpovedné za kurzy sú veľvyslanectvá a konzuláty krajín pôvodu. Odbor školstva môže uznať aj kurzy iných organizácií.
- 3 Kurzy budú uznané, ak sú v súlade s rámcovým učebným plánom, ktorý schválila rada pre vzdelávanie, sú politicky a nábožensky neutrálne a neziskové. Kurzy zahŕňajú nanajvýš štyri vyučovacie hodiny týždenne, na predškolskej úrovni a v 1. triede prvého stupňa nanajvýš dve vyučovacie hodiny týždenne.
- 4 Učitelia musia mať pedagogickú kvalifikáciu, dostatočné znalosti nemčiny a musia navštevovať povinné kurzy ďalšieho vzdelávania.

§ 14

- 1 Kurzy sa podľa možnosti konajú mimo povinnej školskej výuky.
- 2 Školské komunity
 - a. poskytnú, podľa možnosti bezplatne, vhodné priestory,
 - b. ak sa kurzy konajú počas povinného vyučovania, uvoľnia žiakov a žiačky z riadneho vyučovania na maximálne dve vyučovacie hodiny týždenne,
 - c. nahlásia odboru školstva nezrovnalosti pri realizácii kurzov.
- 3 Známk z kurzov sa uvedú na vysvedčení.
- 4 Odbor školstva upravuje prihlasovací proces. Organizácia a realizácia kurzov, najmä financovanie, výber a angažovanie učiteľov, ako aj dohľad nad nimi sú záležitosťou danej organizácie.

Organizácia a realizácia výuky v kantóne Zürich

V nasledujúcom texte sa opisuje prax pri výuke HSK v kantóne Zürich, ktorá sa vytvorila na základe právnych podmienok. Témy tejto podkapitoly sú zoradené abecedne.

Uznávanie organizácií

Odbor školstva môže uznať kurzy HSK mimoškolských organizácií, ak sú splnené zákonné požiadavky a interné smernice. Úrad pre základné školy upravuje a vedie postup uznávania. Ak už uznané kurzy HSK v príslušnom jazyku existujú, je potrebné kontaktovať príslušnú organizáciu a ponúknuť spoluprácu. Cieľom je jednotná, široká ponuka HSK pre daný jazyk.

Aby boli kurzy HSK konkrétnej organizácie uznané, musí zaručiť predovšetkým to,

- že kurzy sú v súlade s rámcovým učebným plánom HSK a sú politicky a nábožensky neutrálne,
- že disponuje kvalifikovanými učiteľmi HSK, ktorí majú dostatočné znalosti nemčiny,
- že je nezisková,
- že spolupracuje s miestnymi školami a s odborom školstva.

Certifikát a zápis na vysvedčenie

Pozri kapitola 3, strana 9

Dohľad

Výuka HSK podlieha pedagogickému a personálnemu dohľadu daných organizácií. Pokiaľ ide o body upravené v nariadení o základných školách, podlieha dohľadu školskej inšpekcie.

Kontrola dochádzky a prípadné opatrenia voči nedbanlivým účastníkom kurzov sú záležitosťou daných organizácií. Organizácie umožnia školskej inšpekcii na požiadanie náhľad do kontroly dochádzky a návštevu vyučovania. Právo na náhľad majú aj učitelia základných škôl, ktorí deti na kurzy HSK uvoľnili zo svojho vyučovania.

Ak sa prípadné nezrovnalosti nedajú vyriešiť priamo s príslušnými učiteľmi, nasleduje rozhovor medzi príslušnou školskou inšpekciou a danou organizáciou. Ak sa závažné nezrovnalosti napriek napomenutiu neodstránia, môže odbor školstva na návrh školskej inšpekcie odobrať dotknutej organizácii oprávnenie realizovať v základnej škole dané vyučovanie.

Financovanie

Financovanie výuky HSK je záležitosťou daných organizácií. Niektoré školské komunity poskytujú finančný príspevok alebo sami zamestnávajú jednotlivých učiteľov HSK. Vo väčšine organizácií poskytujú finančný príspevok aj rodičia.

Učitelia HSK

Výber a zamestnanie učiteľov HSK je záležitosťou daných organizácií.

Organizácie sa postarajú o to, aby učitelia HSK, ktorí v danom kantóne ešte neučili,

- boli dostatočne pedagogicky kvalifikovaní (učiteľský diplom alebo rovnocenné vzdelanie alebo zodpovedajúce skúsenosti a kurzy ďalšieho vzdelávania),
- mali dostatočné kompetencie v hovorenej nemčine (príslušné osoby predložia certifikát, že dosiahli úroveň B1 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca),
- sa zúčastnili na informačnom podujatí, ktoré organizuje odbor školstva (Úrad pre základné školy),
- sa zúčastnili na zaškoľovacom kurze, ktorý organizuje Vysoká škola pedagogická v Zürichu z poverenia odboru školstva.

Ak osoba vyučujúca HSK uvedené požiadavky nespĺňa, požiadala odbor školstva príslušnú organizáciu o nápravu. Ak je to nevyhnutné, môže odbor školstva dotknutej osobe vyučujúcej v HSK odobrať povolenie vyučovať kantonálne uznané kurzy HSK.

V súvislosti s výukovou činnosťou učiteľov HSK je výhodou, ak sa oboznámia s tunajšími školskými podmienkami. Organizáciám sa preto odporúča nemeniť učiteľov HSK každých pár rokov (žiadny „rotačný princíp“).

Informácie a prihlasovanie

Jednotlivé organizácie, miestne školy a Úrad pre základné školy informujú príslušné deti, resp. ich rodičov o aktuálnej ponuke výuky. Výuku možno navštevovať od materskej školy alebo neskôr, a to podľa ponuky daného jazyka. Učitelia

základných škôl poskytnú rodičom v januári prihlasovací formulár.

Rodičia prihlásia svoje dieťa priamo u osoby, ktorá koordinuje kurzy HSK danej organizácie. Organizácie včas a priamo informujú rodičov o konkrétnej výuke (čas, miesto, učitelia HSK), príp. o jej zrušení. Výuka spravidla začína na začiatku školského roka. Prihláška zaväzuje k pravidelnej účasti, ktorá platí až do odhlásenia zo strany rodičov, resp. do ukončenia povinnej školskej dochádzky.

Učebné pomôcky a učebné materiály

Obstaranie učebných pomôcok je záležitosťou daných organizácií.

Školským komunitám sa odporúča poskytnúť učiteľom HSK bezplatne technické učebné pomôcky (kopírovací stroj a – ak je k dispozícii – dataprojektor/vizualizér, počítač, prístup na internet a i.), ako aj učebný materiál (kriedy, zošity, papier a pod.).

Vyučovacie časy a výukové priestory

Žiaci a žiačky majú výuku HSK na predškolskom stupni a v 1. triede prvého stupňa maximálne 2 vyučovacie hodiny týždenne a v nasledujúcich triedach maximálne štyri vyučovacie hodiny týždenne. Ak je to možné, výuka HSK sa koná v bežnom vyučovacom čase (od 8:00 až 12:00 hod., od 13.30 až 17:00 hod.). Namiesto riadneho vyučovania sa môžu konať nanajvýš dve vyučovacie hodiny. V takomto prípade sú deti z daného vyučovania uvoľnené.

Organizácie požiadajú vždy v prvom trimestri kalendárneho roka príslušné orgány miestnej školy o školské priestory a uvedú želané vyučovacie časy. Definitívne časy sa stanovujú po dohode organizácií s príslušnými miestnymi orgánmi.

Výuka HSK sa koná spravidla v priestoroch verejných základných škôl, podľa možnosti v blízkosti bydliska detí. Školské komunity na to poskytnú, podľa možností bezplatne, vhodné školské priestory. Učitelia HSK sa starajú o dodržiavanie poriadku.

Dané organizácie informujú na začiatku školského roka príslušné miestne orgány o definitívnej organizácii výuky (triedy, časy, priestory, učitelia HSK). Organizácie poskytnú tieto informácie aj Úradu pre základné školy, ktorý dané údaje využíva pri informovaní o výuke HSK a pri podpore jej koordinácie.

Spolupráca učiteľov HSK s miestnou školou

Odporúča sa vzájomný kontakt učiteľov základných škôl s učiteľmi HSK. Je rozumné, aby vedenie školy pozývalo učiteľov HSK na školské konferencie o témach, ktoré sú významné pre obe strany. Príležitostne, napr. raz ročne, môže vedenie školy pozvať učiteľov HSK aj na diskusné stretnutie. Cieľom takýchto stretnutí môže byť vzájomné zoznámenie sa, výmena poznatkov a skúseností alebo konzultácia spoločných požiadaviek.

Výuka HSK spadá pod ponuku základných škôl. Má preto význam, aby sa učitelia HSK podieľali na školských aktivitách a procesoch školského rozvoja. Z inštitucionalizovanej spolupráce profitujú najmä školy s vysokým podielom dvoj- alebo viacjazyčných detí. Môže ísť o spoločnú podporu jednotlivých detí, realizáciu *medzikultúrnych* učebných projektov alebo o spoločné informovanie a poradenstvo pre rodičov. Z tejto spolupráce môže okrem učiteľov bežných tried profitovať aj odborný personál základných škôl, napr. učitelia nemčiny ako druhého jazyka (DaZ). Učitelia HSK so zodpovedajúcou kvalifikáciou

sa úspešne podieľajú na *medzikultúrnem* prenose a sprostredkovaní. Zmysluplné je zapojiť učiteľov HSK do hodnotenia, ktoré sa týka ich žiakov a žiačok: pri študijnom hodnotení, školských rozhovoroch o aktuálnej situácii jednotlivých žiakov, rozhodnutiach o voľbe ďalšieho vzdelávania.

Úrad pre základné školy odporúča, aby školy s vysokým podielom dvoj- alebo viacjazyčných detí zohľadnili výuku HSK ako súčasť jazykovej podpory a zaradili ju do miestneho školského programu.

Podpora spolupráce škola – rodičia

Spolupráca medzi školou a rodičmi má v zásade veľký vplyv na učenie a školský úspech detí a mládeže. Pravidelný kontakt učiteľov HSK a rodičov, informovanie o školskom dianí a konzultácie, ako môžu rodičia deti pri učení podporovať, má pozitívny vplyv na úspech v učení.

Učitelia HSK môžu učiteľov základných škôl podporovať v spolupráci s rodičmi. Môžu napr. spolupracovať na podujatiach alebo tlmočiť pri rozhovoroch s rodičmi. Môžu sa zapojiť aj do *medzikultúrnej* mediácie, ktorá si vyžaduje dobré znalosti oboch jazykov a školských systémov. Takéto služby vykonávajú po dohode s učiteľmi a so školskými úradmi.

Spolupráca so školskou inšpekciou

Miestne školské úrady prispievajú k tomu, aby sa výuka HSK v základných školách konala v dobrých podmienkach. Odporúča sa im, aby v prípade potreby vymenovali v rámci školskej komunity alebo konkrétnej školy osobu zodpovednú za koordináciu. Táto osoba zodpovedá za včasné dohody o rozvrhu hodín, priestorových kapacitách a podporu spolupráce.

Spolupráca a koordinácia na kantonálnej úrovni

Zo strany odboru školstva zodpovedá za koordináciu a administratívnu podporu výuky HSK Úrad pre základné školy. Na strane poskytovateľov určí každá organizácia osobu zodpovednú za koordináciu na miestnej a kantonálnej úrovni, ktorá spolupracuje s Úradom pre základné školy.

Výmenu dôležitých informácií, riešenie koncepčných a organizačných otázok a konzultáciu pedagogických aspektov majú na starosti dve grémiá. Sú to Konferencia pre HSK [HSK Konferenz] a Výbor konferencie pre HSK [Ausschuss der HSK-Konferenz]. V Konferencii pre HSK sú združené organizácie a inštitucionálni zástupcovia (vždy jedna osoba za učiteľov, vedenie školy, učiteľov nemčiny ako druhého jazyka (DaZ) a za školské prezídiá). Na zasadnutiach Výboru pre HSK sa zúčastňuje aj Vysoká škola pedagogická v Zürichu, ktorá z poverenia odboru školstva realizuje kurzy ďalšieho vzdelávania pre učiteľov HSK. Členmi Výboru konferencie pre HSK sú aj zvolení zástupcovia a zástupkyne organizácií poskytujúcich výuku HSK.

Organizácie poskytujúce výuku HSK pravidelne predkladajú Úradu pre základné školy správu o svojej činnosti. Na tento účel odpovedajú na špecifické otázky a predkladajú svoje učebné plány a ďalšie dokumenty preložené do nemčiny.

Príloha II: Stupne a témy – prehľad

Tento zoznam tém je pomôckou pri plánovaní a štruktúrovaní výuky. Poskytuje prehľad, ktoré témy sa vo výuke HSK môžu preberať na jednotlivých stupňoch. Zahŕňa veľké množstvo tematických návrhov. V dôsledku obmedzeného počtu vyučovacích hodín si z nich učitelia musia vybrať.

Tieto témy obsahuje aj reforma učebných plánov Lehrplan 21 a preberajú sa v bežných triedach základných škôl. Nasledujúci zoznam je prepojený s kompetenčnými okruhmi podľa reformy Lehrplan 21, ktoré zodpovedajú daným témam.

Téma

Ja a ostatní – spoločný život

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.10](#) | [RKE.1](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Cyklus 1

- vzájomné zoznámenie; pozdravy, predstavenie sa
- pravidlá správania sa k ostatným a zdvorilosť; materská škola/škola: pravidlá, procesy a normy, rituály
- spoločne s ostatnými niečo zažiť a vytvárať; priateľstvo; hádka; čo už viem sám/sama urobiť

Cyklus 2

- rôzne skupiny a kultúry: rovnaké a rozdielne pravidlá a hodnoty, vzájomný rešpekt a vzájomné uznanie, konflikty a stratégie ich riešenia
- Kto som: čo ma utvára a kam patrí
- rodové roly: chlapci – dievčatá
- práva dieťaťa

Cyklus 3

- jednotlivec a skupina, patriť a nepatriť niekam
- spolužitie väčšín a menšín: rasizmus, aktuálne debaty a udalosti
- vzory a idoly: zo športu, z vedy, kultúry a dejín
- vzťahy k vlastnému a inému pohlaviu (aj kultúrne špecifické očakávania)
- ľudské práva

Téma

Rodina

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.10](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Cyklus 1

- moja rodina a príbuzenstvo; pravidlá a normy v rodine

Cyklus 2

- rozdelenie práce a úloh v rodine
- príbeh mojej rodiny: generácie a rodostrom
- rôzne formy rodiny

Cyklus 3

- roly rodinných príslušníkov: v premenách času, kultúrne rozdiely
- porozumenie (vlastným) rolám
- funkcie a formy rodiny v závislosti od histórie a kultúry
- vlastné hodnoty, etika

Téma

Hra a voľný čas

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.10](#) | [RKE.5](#)

Cyklus 1

- hra: spoločne, na rôznych miestach, s rôznymi hračkami; moderné a tradičné hry a hračky
- voľný čas a koníčky
- nástroje a pracovné vybavenie

Cyklus 2

- odpočinok a relax
- voľnočasové aktivity; šport; skupina rovesníkov; spolky
- zaobchádzanie s digitálnymi a inými médiami
- reklama

Cyklus 3

- odpočinok a relax
- voľnočasové aktivity; stretávanie mladých ľudí; mládežnícka kultúra (hudba, jazyk); skupina rovesníkov; spolky
- zaobchádzanie s digitálnymi a inými médiami
- reklama

Téma

Bývanie, štvrť a mesto

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.8](#) | [RZG.3](#) | [RZG.4](#)

Cyklus 1

- okolie v materskej škole/škole
- náš byt/náš dom a okolie

Cyklus 2

- domy a bývanie

Cyklus 3

- bývanie a architektonické štýly; historický vývoj

Téma

Sviatky, zvyky a móda

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.7](#) | [RZG.2](#)

Cyklus 1

- narodeniny a iné dôležité sviatky, rôzne typy sviatkov
- oblečenie a rôzne oblečenie podľa príležitosti

Cyklus 2

- oslava sviatkov rôznymi spôsobmi; náboženské tradície
- móda obliekania v premenách času; pracovné oblečenie, oblečenie a roly/status, značkové veci

Cyklus 3

- kultúra večierkov a párty
- móda a rituály v historických premenách

Téma

Zdravie a jedlo

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.1](#) | [NT.7](#)

Cyklus 1

- moje telo a ľudské telo: časti tela, moja telesná integrita a telesná integrita druhých; päť zmyslov
- hygiena
- návšteva lekára
- zdravé jedlo a pitie, stravovacie návyky

Cyklus 2

- zdravie a choroba; zdravý životný štýl
- odkiaľ pochádzajú potraviny, ovocie a zelenina podľa ročného obdobia

Cyklus 3

- šport; závislosť
- stravovanie; rôzne stravovacie návyky v závislosti od kultúry, histórie a prostredia

Téma

Zemepis

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.8](#)

Cyklus 1

- zemepisné označenia podľa skúsenosti detí (bydlisko, krajiny pôvodu, Švajčiarsko, susedné krajiny atď.); pojmy priestorovej orientácie
- moja rodná krajina: prehľad o geografii, klíme

Cyklus 2

- dôležité vodné toky, pohoria a mestá v krajinách pôvodu

Cyklus 3

- geografický opis regiónov v krajinách pôvodu

Téma

Príroda a technika

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.2](#) | [NMG.3](#) | [NMG.4](#) | [NT.1](#) | [NT.2](#) | [NT.8](#) | [NT.9](#)

Cyklus 1

- zvieratá; domáce zvieratá; zvieratá a rastliny; les
- ovocie a zelenina; štyri živly
- ročné obdobia a zmeny v prírode
- časové pojmy (rok, mesiac, týždeň, deň, hodina, večer, poludnie, včera, dnes, zajtra atď.), poznávanie hodín
- domáce spotrebiče
- dopravné prostriedky, ktoré deti sami používajú (bicykel, skejtbord, kolobežka atď.)

Cyklus 2

- druhy zvierat a rastlín
- potravinový reťazec
- počasie a predpoveď počasia
- ochrana životného prostredia, prírodné katastrofy
- digitálne hračky a komunikačné zariadenia

Cyklus 3

- ekológia, ohrozenie a ochrana životného prostredia (o. i. recyklácia a triedenie odpadu)
- aktuálne vedecké debaty (pokusy na zvieratách, génový výskum atď.)
- digitálne hračky a komunikačné zariadenia

Téma

Literatúra a umenie

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[Jazyky](#)

Cyklus 1

- pesničky; rýmy a básničky; rozprávky; obrázkové knihy
- farby; filmy
- tvorba vlastného diela a debata s ostatnými

Cyklus 2

- básne, povesti, bájky; interkultúrna knižnica
- filmy

Cyklus 3

- príklady klasickej a modernej literatúry
- filmy
- výtvarné umenie, hudba a ďalšie umelecké oblasti; umelci a umelkyne

Téma

Dejiny a minulosť

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.9](#) | [RZG.6](#) | [RZG.7](#) | [RZG.8](#) | [RKE.4](#)

Cyklus 1

- „Keď som bol malý/Keď som bola malá“
- rozdiely predtým – dnes
- osobné zážitky v krajinách pôvodu: cestovanie, prázdniny

Cyklus 2

- dejiny mojej rodiny; migrácia
- dejiny krajiny pôvodu: dôležité udalosti, mýty o pôvode

Cyklus 3

- môj životopis (napr. v súvislosti s učením alebo jazykmi)
- aktuálny sociálny a politický vývoj v krajinách pôvodu
- náboženstvá a pohľady na svet
- politická gramotnosť (o. i. voľby a hlasovanie)

Téma

Pracovný svet a vzdelanie

Prepojenie témy s reformou Lehrplan 21:

[NMG.6](#) | [WAH.1](#) | [WAH.2](#) | [WAH.3](#)

Cyklus 1

- povolania osôb z najbližšieho okolia; povolania v škole a spoločnosti (gastronómia, polícia, nemocnica, predaj atď.)

Cyklus 2

- vysnívané povolanie; príklady osobností z rôznych profesií
- význam vzdelania a práce

Cyklus 3

- výber povolania a prechod do pracovného sveta alebo do ďalšej školy vo Švajčiarsku alebo v krajinách pôvodu: povolania a profesijné predpoklady, rozdiely medzi krajinami
- povolanie a identita; využitie vlastných jazykových a medzikultúrnych kompetencií; rodové otázky
- hospodárstvo: rôzne odvetvia, historický vývoj, nezamestnanosť, odborové organizácie

Príloha III: Literatúra

Táto príloha obsahuje literatúru, ktorá sa uvádza v texte. Podrobnejší výber materiálov, literatúry a ďalších zdrojov na podporu prvého jazyka a viacjazyčnosti sa nachádza na webových stránkach Úradu pre základné školy: www.zh.ch/hsk

Abteilung Internationale Bildungsentwicklung (International Projects in Education) der PH Zürich (2018): Materialien für den herkunftssprachlichen Unterricht; Umgang mit Dialekt und Standardsprache, Zürich: Pädagogische Hochschule Zürich.

Bildungsdirektion des Kantons Zürich (2017): Lehrplan für die Volksschule des Kantons Zürich.

Giudici, Anja und Bühlmann, Regina (2014): Unterricht in Heimatlicher Sprache und Kultur HSK. Eine Auswahl guter Praxis in der Schweiz, Bern: Generalsekretariat EDK.

